Kırsal kalkınmada turizmin tolü: Sürmeli Köyü örneği

The role of tourism in rural development: Sürmeli Village case

Mutlu KAYA¹ , Melike ÇAKIR KELEŞ²

¹Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Turizm Rehberlik Bölümü, Samsun, Türkiye

²Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Seyahat Turizm ve Eğlence Hizmetleri Bölümü, Samsun, Türkiye

ORCID: M.K. 0000-0001-9165-0110; M.Ç.K. 0000-0001-7336-4057

ÖZ

Bu çalışmanın amacı kırsal turizmin kırsal kalkınma üzerine etkilerinin Samsun ili Bafra ilçesi Sürmeli Köyü örneğinde değerlendirilmesidir. Nitel araştırma yöntemi benimsenen bu çalışmada veriler, arazide yapılan gözlemler ve yapılandırılmamış görüşme tekniği ile köyde üretim yapan kadınlarla ve köylülerle yapılan görüşmelerden elde edilmiştir. Araştırma verileri, köyde yapılan faaliyetlerin ekonomik, sosyal ve kültürel etkileri bağlamında değerlendirilmiştir. Köyde organik üretime bağlı olarak kurulan organik pazar, köylülerin hem gelir seviyesini arttırmış hem de turizme ve turiste bakış açılarını değiştirmiştir. Bunun bir sonucu olarak Sürmeli Köyü adım adım gerçekleştirdiği kadın istihdamına dayalı kırsal kalkınma modelinin içine turizmi de katarak daha da genişletmek istemektedir. Bu modelin başarılı olması aynı kaderi paylaşan birçok yakın yerleşmede yer alan köylere örnek oluşturacaktır.

Anahtar Kelimeler: Bafra, Sürmeli Köyü, Organik Tarım, Kırsal Turizm, Kırsal Kalkınma.

ABSTRACT

The aim of this study is to evaluate the effects of rural tourism on rural development in the case of Sürmeli village which is located in Bafra District of Samsun. The qualitative research method was used to obtain data from field observations and unstructured interviews. The interviews are conducted with villagers and women manufacturers whom live nearby. The research data were evaluated in the context of economic, social and cultural effects of village activities. The organic market, which was established in connexion with the organic agricultural production in the village, increased the income level of the villagers and changed their point of view to tourism and tourists. As a result, Sürmeli Village wants to expand its rural development model based on women's employment by including rural tourism. The success of this model will set an example for many nearby villages that share the same fate.

Keywords: Bafra, Sürmeli Village, Organic Agriculture, Rural Tourism, Rural Development.

Başvuru/Submitted: 12.04.2019 **Kabul/Accepted:** 08.05.2019

Sorumlu yazar/Corresponding author: Melike ÇAKIR KELEŞ / melike.keles@omu.edu.tr

Atıf/Citation: Kaya, M., Keles, C. M. (2019). Kırsal kalkınmada turizmin tolü: Sürmeli Köyü örneği. B. Gonencgil, T. A. Ertek, I. Akova ve E. Elbası (Ed.), 1st Istanbul International Geography Congress Proceedings Book (s. 687-693) içinde. İstanbul, Türkiye: Istanbul University Press. <https://doi.org/10.26650/PB/PS12.2019.002.067>

1. GİRİŞ

Kırsal kalkınma, kırsal alanda yaşayan ve geçimini ağırlıklı olarak tarım sektöründen sağlayan insanların yaşam düzeyinin yükseltilmesini, kır ile kent arasındaki gelişmişlik farkının azaltılmasını, tarımsal yapının iyileştirilmesini, işsizliğin ve göçün azaltılmasını amaçlamaktadır. Türkiye’de devlet eliyle bu konuda kooperatifleşme, kırsal kalkınma projeleri, teşvik ve krediler, köy-kent, vb. birçok proje uygulanmış fakat büyük oranda başarı elde edilememiştir. Beş yıllık kalkınma planlarında kırsal kalkınmanın ve özellikle sürdürülebilir kırsal kalkınmanın önemine işaret edilse de işsizlik ve geçim sıkıntıları köylerin boşalmasına neden olmuş, insanlar kırsaldan hızla ve plansız şekilde şehirlere göç etmiştir. Bu durum hem kırsal alanların boşalmasına ve tarımsal üretimin olumsuz etkilenmesine neden olmuş hem de şehirlerde yığılmalar meydana getirerek, gecekondulaşma ve çarpık kentleşme başta olmak üzere birçok sorun ortaya çıkarmıştır. Kırsal alanlarda ülkelerin ya da bölgelerin ekonomik gelişme düzeyine göre değişen sağlık ve eğitim hizmetlerinin kötüye gitmesi, işsizliğin artması, düşük gelir ve yoksulluk, kadın istihdamı gibi birçok problem bulunmaktadır (Aytuğ, 2016). Bu manada kırsal kalkınmanın öncelikli amacı, kırsal nüfusun üretim, gelir ve refah düzeylerinin geliştirilmesi, kır ile kent arasındaki ekonomik dengesizliklerin giderilmesi, kentsel alanlarda mevcut fiziksel ve toplumsal alt yapının kırsal alanlarda da oluşturulması, tarımsal ürünlerin daha iyi değerlendirilmesi maksadıyla gerçekleştirilecek etkinlik ve örgütlenmeleri organize edebilmektir (Ün vd., 2012).

Günümüzde birçok ülke kırsal kalkınma ve kırsal alanlarda sürdürülebilir gelişme için turizme destek vermektedir. Kırsal alanlarda turizmi desteklemek için diğer önemli bir neden de özellikle gelişmekte olan ülkelerde kırsal kesimden şehirlere olan göçü azaltmak ve kontrol altına almaktır (Aytuğ, 2016). Kırsal kalkınma için turizmin önemini ortaya koyan, farklı bakış açılarıyla hazırlanmış birçok yerli (Soykan, 1999; Çeken, Karadağ, ve Dalgın, 2011; Çeken, Dalgın, ve Çakır, 2012; Ramazan ve Aypek, 2012; Pezikoğlu, 2012; Aytüre, 2013; Kürşat, 2014; Atabey, Gürdoğan ve Yokaş, 2016; Aytuğ, 2016) ve yabancı (Briedenhann ve Wickens, 2004; Baležentis vd., 2012; Snieška vd., 2014; Straka ve Tuzová, 2016; Xue vd., 2017; Shen vd., 2019) çalışma mevcuttur. Bu çalışmalardan bazılarında Türkiye’de bulunan kırsal alanların turizm potansiyeli ve kırsal kalkınmada rolü değerlendirilmiştir (Küçükaltan, 1997; Kiper, 2006; Kiper ve Yılmaz, 2008; Kurt, 2009; Cengiz ve Akkuş, 2012). Kırsal turizmde, tarımsal ve turistik aktivitelerin bir arada ve birbirini tamamlayıcısı olarak sunulması, üretimi desteklemekte ve dolayısıyla kırsal kalkınmayı desteklemektedir (Soykan, 1999). Briedenhann ve Wickens (2004), gelişmekte olan ülkeler için kırsal turizmi, kırsal alanlarda ekonomik gelişmeyi destekleyecek bir katalizör, geri kalmış bölgelerin yaşayabilmesi için bir araç ve kırsal yerel toplumun yaşam koşullarını geliştirecek bir etkinlik olarak değerlendirmektedir.

Değişen turist talepleri de turizmin yönünü kentten uzaklaştırarak kırsal alanlara yöneltmektedir. Kırsal yaşamdan uzaklaşmış insanların kent yaşamının yoğun ve rutin koşullarından kısa bir süre için bile olsa uzaklaşarak bir köyde dinlenmek istemesi, doğal taze meyve ve sebzeyi ve hayvansal ürünleri tüketmesi, doğayla iç içe olması, hatta kırsal yaşam faaliyetlerini deneyimlemek ve öğrenmek istemesi kırsal turizmin gelişmesine önemli katkılar sağlamaktadır (Aytuğ, 2016). Ülkemizde son yıllarda birçok kırsal yerleşme coğrafi konumu (turistik kıyı merkezlerine yakın olması, büyük kentlerin çevresinde bulunması, antik kentlerin yakınında veya yol kenarında yer alması gibi) ile elde ettiği avantajları kullanarak kır lokantaları, alışveriş sergileri veya pazarlar vasıtasıyla turistlerle ilişki içine girmişlerdir. Bu yerleşmelerin elde ettiği gelişim birçok kırsal yerleşmeye ilham vermiş, bu yerleşmeler de doğal ve kültürel özelliklerini ön plana çıkararak birer turizm destinasyonu haline gelmeye çalışmaktadır. Kırsal yerleşmelerde yaşayan nüfusun turizm faaliyetlerine entegre olması ve çalışmaların başarıya ulaşması bu projelerin doğru planlanmasına bağlıdır. Bahse konu olan kırsal turizm destinasyonlarından biri de Samsun’un Bafra ilçesine bağlı Sürmeli Köyü¹’dir. Bu çalışmada, kırsal turizmin kırsal kalkınma üzerine etkileri Samsun ili Bafra ilçesi Sürmeli Köyü örneğinde açıklanmaya çalışılmıştır.

2. BULGULAR

Sürmeli Köyü, Samsun ili Bafra ilçesine bağlı, il merkezine yaklaşık 53 km mesafede olan bir kırsal yerleşmedir (Şekil 1).

1 5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu’nda 2012 yılında yapılan değişiklik sonucu Büyükşehir Belediyeleri sınırları içindeki köyler mahalle statüsü kazanmış olsa da araştırma sahasının yerleşme ve nüfus özellikleri göz önüne alınarak Sürmeli Köyü tabiri kullanılmıştır.

Şekil 1: Lokasyon Haritası (Googlemap, 2019)

Sürmeli Köyü’nde kırsal kalkınma çalışmaları kapsamında 2012 yılında “tarımsal dönüşüm, organik tarım, ekolojik turizm örnek projesi” ile “organik tarım ve hayvancılık” kursu gerçekleştirilmiş ve 2014 yılında köyde bir organik pazar kurulmuştur. Her hafta pazar günleri açılan pazarda kadınların üretimde öncü olduğu (Şekil 2-3) toplam 37 ailenin ürettiği organik tarımsal ve hayvansal ürünler pazarlanmakta ve pazar il genelinden hatta zaman zaman il dışından gelen ziyaretçilere hizmet vermektedir (Şekil 4).

Şekil 2: Sürmeli Köyü’nde organik tarım faaliyetini sürdüren kadın üyeler (Kızılırmak Gazetesi, 2014).

Şekil 3: Sürmeli Köyü’nde sürdürülen faaliyetler kadın merkezli sürdürülmekte, üretim ve yönetimde GELİN olarak adlandırılan kadınlar aktif rol oynamaktadır (Samsun Gazetesi, 2017).

Şekil 4: Her hafta Pazar günleri açılan organik pazar.

Organik tarımla yaşanan hareket sosyal alana da yansımış, köyde festival ve şenlikler düzenlenmeye başlamıştır. Köyde her yıl Samsun genelinde düzenlenen ot festivalinin bir ayağı ve Samsun ili genelinden katılımcının yer aldığı uçurtma şenliği yapılmaktadır (Şekil 5-6-7).

Şekil 5-6-7: Samsun il merkezinde düzenlenen ot yemekleri festivalinin yenilebilir ot toplama yarışması Sürmeli Köyü'nde yapılmaktadır. Yarışmaya katılan yarışmacıların belirlenen sürede topladıkları otlar akademik jüri tarafından değerlendirilmektedir.

Organik pazar sayesinde turizm faaliyetleri için ilk adımı atan Sürmeli Köyü'nde, ikinci aşama olarak kırsal turizm faaliyetleri için çalışmalar başlamıştır. 1923 yılında Türk-Yunan mübadelesi sonucu Yunanistan'dan gelen Türklerin çoğunlukla yaşadığı bir mübadil köyü olan Sürmeli Köyü halkı, bu kültürel özelliklerini organik tarım faaliyetleri ile birleştirerek kırsal turizm çalışmalarını gerçekleştirmek istemektedir. Köyde, gelen misafirlere kültürlerinin tanıtımı için mübadil oyunlarını sergileyen bir halk oyunu ekibi kurulmuştur (Şekil 8-9).

Şekil 8-9: Köyün kültürel unsurlarından biri olan halk oyunlarını yaşatmak ve sergilemek için kurulan Sürmeli Köyü Halkoyunları Ekibi (Sürmeli Memleketim, 2014).

Organik pazarla başlayan turizm faaliyetleri genişlemeye devam etmektedir. Bu zamana kadar köye yapılan günübirlik gezileri konaklamalı hale getirmek isteyen köylüler bunun için farklı alternatifler geliştirmektedir (Şekil 10-11).

Şekil 10: Köyde bulunan ev, okul, sağlık ocağı gibi yapıların konaklama hizmeti verebilmesi amacıyla restore edilmesi için çalışmalar yapılmaktadır.

Şekil 11: Köyün turistik gelişimi için doğal özellikleri de kullanılmaktadır. Doğaseverler için kamp yapabilecekleri alanlar ve yürüyüş rotaları oluşturulmaktadır (Milliyet Gazetesi, 2015).

3. SONUÇ

Sürmeli Köyü’nde organik üretime bağlı olarak kurulan organik pazar, köylülerin hem gelir seviyesini arttırmış hem de turizme ve turiste bakış açılarını değiştirmiştir. Köylüler, organik üretim ve pazarlama aşamalarında edindikleri tecrübe ile turizme bakış açılarını değiştirmişlerdir. Köyde başarı ile yürütülen faaliyetler köyü yakın çevresi için bir çekim merkezi haline getirmiş hatta köyde arsa değerlerini dahi etkilemiştir.

Kırsal Turizm çalışmalarına katılacak köylülerin hiçbir eğitim almadan ya da tecrübe sahibi olmadan doğrudan turizm çalışmalarına başlaması sektörel sorunları beraberinde getirebilir. Bu manada önce en iyi bildikleri tarım ve hayvancılıkla sektöre girmeleri başarılarını arttıracaktır. Bunun en güzel örneklerinden biri Sürmeli Köyü’nde yaşanmaktadır. Sürmeli Köyü adım adım gerçekleştirdiği kadın istihdamına dayalı kırsal kalkınma modelinin içine turizmi de katarak daha da genişletmek istemektedir. Bu modelin başarılı olması aynı kaderi paylaşan birçok yakın yerleşmede yer alan köylere örnek oluşturacak ve cesaret verecektir.

KAYNAKÇA

- Adámek, E. (2016). Factors influencing the development of the Czech Crown, *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 220, 3-11.
- Atabey, S., Gürdoğan, A., Yokaş, İ. (2016). Organik tarım tabanlı eko-turizm uygulamalarının değerlendirilmesi: Çandır Köyü Örneği. *NWSA Social Sciences*, 11(4), 270-287.
- Aytuğ, K. (2016). Türkiye’de tarımsal turizmin gelişme potansiyeli: Yeşilköy örneği AB ile karşılaştırmalı bir analiz. *Akademik Yaklaşımlar Dergisi*. 7 (1), 118-145.
- Aytüre, S. (2013). Avrupa Birliği’nde kırsal turizm politikası ve Aksaray’da uygulanabilirliği. *Aksaray Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 5(1), 7-23.
- Baležentis, T., Kriščiukaitienė, I., Baležentis, A., Garland, R. (2012). Rural tourism development in Lithuania (2003–2010) - A quantitative analysis, *Tourism Management Perspectives*, 2(3), 1-6.
- Briedenhann, J., Wickens, E. (2014) . Tourism routes as a tool for the economic development of rural areas-vibrant hope or impossible dream?, *Tourism Management*, 25 (1), 71-79.
- Çeken, H., Karadağ, L., Dalgın, T. (2011). Kırsal kalkınmada yeni bir yaklaşım kırsal turizm ve Türkiye’ye yönelik teorik bir çalışma. *Artvin Çoruh Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi*, 8(1), 1-14.
- Çeken, H., Dalgın, T., ve Çakır, N. (2012). Bir alternatif turizm türü olarak kırsal turizmin gelişimini etkileyen faktörler ve kırsal turizmin etkileri. *International Journal of Social and Economic Sciences (IJSES)*, 2(2), 11-16.
- Googlemap. (2019). <https://www.google.com/maps/dir/Samsun/S%C3%BCrmeli,+55400+Bafra%2FSamsun/@41.3931636,35.9217045,9.25zdata=!4m13!4m12!1m5!1m1!1s0x408877e97607d663:0xb939cc265fdeb52!2m2!1d36.3360667!2d41.2797031!1m5!1m1!1s0x40889c84a563b43d:0xa8e4692086e5f096!2m2!1d35.949006!2d41.481499> adresinden 10.04.2019 tarihinde elde edildi.
- Kiper, T. (2006). Safranbolu Yörükköyü peyzaj potansiyelinin kırsal turizm açısından değerlendirilmesi, Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Doktora Tezi, Ankara
- Kızılırmak Gazetesi (2014). <http://www.kizilirmakgazetesi.com/haber/bafra-surmeli-koyu-dogal-pazari-ilgi-goruyor-6011.html> adresinden 10.04.2019 tarihinde elde edildi.
- Kurt, İ., B. (2009). Beypazarı ilçesinde kırsal turizm, Ankara Üniversitesi Sosyal Bölümler Enstitüsü, Coğrafya Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
- Küçükaltan, D. (1997). Trakya ekonomisi için bir bölgesel kalkınma modeli: kırsal turizm, 7. *Ulusal Bölge Bilimi Bölge Planlama Kongresi*, 1. Kitap, İzmir 20-22 Ekim, Pro-Ofset Matbaacılık, İzmir.
- Milliyet Gazetesi. (2015). <http://www.milliyet.com.tr/4-ekolojik-yasam-kampi-samsun-yerelfotogaleri-8947379/> adresinden 10.04.2019 tarihinde elde edildi.
- Pezikoğlu, F. (2012). Sürdürülebilir tarım ve kırsal kalkınma kavramı içinde tarım-turizm-kırsal alan ilişkisi ve sonuçları. *Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal Ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, (1), 83-92.
- Ramazan, E. ve Aypek, N. (2012). Kırsal turizm bölgesinde yerel halkın turizmin gelişimine karşı tutumları: Cumalıkızık Köyü örneği. *International Journal of Social and Economic Sciences (IJSES)*, 2(2), 43-47.
- Samsun Gazetesi (2017). <https://www.samsungazetesi.com/samsun-haber/bafra-organik-pazar-da-yonetim-kadinlarda-h800410.html> adresinden 10.04.2019 tarihinde elde edildi.
- Shen, S., Wang, H., Quan, Q., Jian, X. (2019). Rurality and rural tourism development in China, *Tourism Management Perspectives*, 30, 98-106.
- Snieska V., Barkauskiene, K., Barkauskas V. (2014). The impact of economic factors on the development of rural tourism: Lithuanian case, *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 156, 280 – 285
- Soykan, F. (1999). Doğal çevre ve kırsal kültürle bütünleşen bir turizm türü: Kırsal turizm, *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*, 10 (1), 67-75.
- Sürmeli Memleketim. (2014). <https://surmelimemleketim.tr.gg/ORGAN%26%23304%3BK--PAZAR-RES%26%23304%3BMLER%26%23304%3B.htm> adresinden 10.04.2019 tarihinde elde edildi.
- Ün, E., Tutar, F., Tutar, E., Erkan, Ç. (2012). Ekonomik kalkınmada kırsal turizmin rolü: Türkiye örneği. *International Conference On Eurasian Economies*, 345-350.
- Xue, L., Kerstetter, D., Hunt, C. (2017). Tourism development and changing rural identity in China, *Annals of Tourism Research*, 66, 170-182.